

Türk Dizilerinin Kültürel Bağlamda Dünyadaki Etkileri
Prof. Dr. Mehmet Sezai TÜRK

Gönül Dağı / Kara Ağaç Destanı - TRT 1

Türk Dizilerinin Kültürel Bağlamda Dünyadaki Etkileri

Prof. Dr. Mehmet Sezai TÜRK*

Türk dizileri, son kırk yılda özellikle de 2000'li yıllardan sonra tüm dünyada hem geleneksel hem de dijital iletişim mecralarında milyonlarca izleyiciye ulaştı. Türk dizileri dünyanın birçok ülkesinde izlenmektedir. Türk dizileri hakkında hem yabancı basında çıkan haberlere hem de yapılan birtakım araştırmalara bakıldığında Türk dizilerinin yabancı seyirci tarafından büyük bir ilgiyle izlendiği 2022 yılında İTO'nun yaptığı araştırmada olduğu gibi¹ birçok medya haberlerinde de ortaya çıkmaktadır. Artık Türk yapımı diziler küresel düzeyde bir beğeniye sahiptir.

1975 senesinde TRT öncülüğünde başlayan ve TRT'nin ilk dizileri arasında yer alan daha sonra ise yeniden uyarlaması yapılan *"Aşk-ı Memnu"* dizisinin yayınlanmasından altı yıl sonra 1981'de Fransa'ya ihraç edilmesi ile Türk dizilerinin ihracat serüveni başlamıştır. Sovyetler Birliği'nde ilk defa 1987 yılında yine TRT tarafından yapılan Reşat Nuri Güntekin'in aynı isimli romanından uyarlanan *"Çalılıkuşu"* dizisi ile yabancı ülkelere dizi satışı kısmi de olsa devam etmiştir. Yedi bölümlük bu yapım Rusların ve özellikle Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türklerin hafızasında büyük bir yer edinmiştir. Yıllarca Rus TV kanallarında yayınlanmış ve yayınlanmaya da devam etmektedir.

2000'li yıllardaki Türkiye'deki dizi sektörünün canlanmasıyla beraber 2001 yılında izleyicilerin beğenisine sunulan *"Deli Yürek"* dizisinin Kazakistan'a satışı ve 2007 senesinde *"Gümüş"* dizisi ile artış eğilimine giren dizilerin yurt dışına satış süreci devamlı bir artış göstermiştir. 2009 senesindeki *"Binbir Gece"* dizisi ve *"Muhteşem Yüzyıl"*ın yayına girmesi ile 2011 senesinden başlayarak 2015 senesine kadar ihracat rakamları katlanarak artmıştır. İhracatın ilk yıllarında Orta Doğu ve Asya ülkelerine pazarlanan diziler artık 150'den fazla ülkeye ve yıllık 600 milyondan fazla ciroya ulaşmıştır. Orta Asya'dan Balkanlar'a, Avrupa'dan Güney Amerika'ya kadar çok geniş bir kesimde Türk dizileri beğeniyle izlenmektedir.

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü Radyo, Sinema ve Televizyon Anabilim Dalı, sezai.turk@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3619-4241

1 Sarıtaş, İbrahim, Özsoy Aydan (2022) Kültürel Değişim ve Endüstrileşme Sürecinde Türk Dizileri 2010-2020, Sektörel Araştırmalar Yayın No: 2022-16 İstanbul

Türk dizi sektörü küreselleşmenin hakkını veren ve bu nedenle de küreselleşmenin nimetlerinden en fazla istifade eden sektörlerin başında gelmektedir. Dizi sektörü Türkiye'nin görünmeyen en büyük gizli gücü hâline gelmiştir. Türk dizilerinin nimetini Türkiye her alanda toplamaktadır. Günümüzde yerli yapımlar, başta Orta Doğu, Orta Asya, Balkanlar olmak üzere dünya genelinde pek çok ülkeye ihraç edilmektedir.

Kültür Endüstrisi Ürünü Olarak Dünyada Dizi Sektörü

Günümüzde sektörel hacmi milyar dolarlar ile ifade edilen televizyon sektörünün içeriğinde yer alan en önemli yapımlar kuşkusuz dizi filmlerdir. Dünya çapında yapılan televizyon ölçümlerinin yanı sıra programlar üzerine analizler yapan bir araştırma şirketi olan Eurodata'nın yaptığı araştırmaya göre 2015 yılında ekrana gelen 8 bin 500 programın %40'ını dizilerin oluşturduğu görülmektedir. Araştırmaya göre dizi kategorisinde en fazla orijinal yapım üreten ülkeler Hindistan, Çin, Rusya, Nijerya ve Türkiye olarak sıralanmaktadır. Hindistan'da üretilen içeriklerin %80'i, Çin'de %60'ı, Rusya ve Nijerya %45'i, Türkiye'de ise %44'ü dizilerden oluşmaktadır. Eurodata; 2015'te yaratıcı sahnenin öne çıkan iki ülkesi olarak Türkiye ve Nijerya'yı göstermektedir.²

Kısa sürede iç pazarda oldukça doyurucu bir noktaya ulaşan yerli yapım dizilerin yurt dışına açılma süreci 2001 yılında "*Deli Yürek*" adlı dizinin Kazakistan'a satılmasıyla başlamıştır. O güne kadar Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne ağırlıklı olarak yabancı filmler, çizgi filmler, belgeseller ve Latin Amerika pembe dizilerin ihracatını gerçekleştiren Calinos Holding, Türk dizi yapımlarının da bu bölgede tutabileceği düşüncesiyle "*Deli Yürek*" dizisinin yapımcısı Osman Sınava teklif götürmüştür. Osman Sınava'nın da bu durumu desteklemesi üzerine 2001 yılında "*Deli Yürek*" dizisi bölüm başı 30 dolara Kazakistan'a satılmıştır.³ Dizi kısa sürede popüler olmuş ve 6 yılda 12 kez arka arkaya yayınlanmıştır. Türk dizilerinin küresel pazara açılmasında dağıtıcı firmalar başat rol oynamaktadır. İçerik üretmeyen ve yalnızca var olan içeriğin dağıtım, satış ve pazarlamasını yapan dağıtıcı firmalar dizi ihracının öncülüğünü yapmıştır. Calinos Holding; Almanya, İsviçre, Avusturya, Tayland, Tayvan, Vietnam, Macaristan, Polonya, Japonya, Kazakistan gibi onlarca ülkeye dizi ve senaryo satışı gerçekleştirmektedir⁴ Türkiye'de faali-

2 <https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2020/04/GorselHizmetlerSektorununGelistirilmesiCalismaGrubuRaporu.pdf>

3 Melek Öztürk, Abdülkadir Atik, Ulusal Pazardan Küresel Pazarlara Uzman Süreçte Türk Dizilerinin Gelişimi Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi 2016 • 3(2) • güz: 66-82

4 Melek Öztürk, Abdülkadir Atik, Ulusal Pazardan Küresel Pazarlara Uzman Süreçte Türk Dizilerinin Gelişimi Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi 2016 • 3(2) • güz: 66-82

yet gösteren Global Agency bu firmaların öne çıkanlarından biridir. 2006 yılından bu yana 40'tan fazla ülkeye format, dizi, sinema film ve senaryo hakları satışları gerçekleştirmiştir. Şirket, dünyanın her kıtasından 100'den fazla ülkenin TV kanalı ve yapım şirketiyle yakın ilişki içinde faaliyetlerini sürdürmektedir.⁵

Türk dizilerinin popülaritesi Türkiye ile sınırlı kalmamış zamanla sınırları aşarak tüm dünyaya yayılmıştır. Küreselleşmenin medya sektörünün de dinamiklerini değiştirmesi bu ilerlemenin temel sebebi sayılabilir. Bu süreçte, dizilerin üretimiyle başlayan uluslararası tanıtım faaliyetleri, dağıtım şirketlerinin başarılı çalışmaları, Türk dizilerinin uluslararası medya fuarlarında tanıtımının ve pazarlamasının yapılmaya başlanması dizilerinin dünyaya açılmasında etkili bir faktör olmuştur. Yurt dışında ilgiyle izlenen Türk dizilerinin önlenemez yükselişi; haber, tartışma programı ve belgesel film gibi unsurlara da konu olmuştur. Türkiye için önemli bir ihracat kalemine dönüşen Türk dizileri Türkiye'ye milyonlarca dolar ihracat geliri kazandırmaktadır.

Türkiye Dünyanın En Büyük Dizi İhracatçıları Arasında

Türk dizileri dünyada en çok izlenen diziler sıralamasında başarısını 2024 yılında da sürdürmüştür. Verilere bakıldığında 2020 ile 2023 yılları arasında Türk dizilerine olan talebin %184 arttığı görülüyor. İstanbul Ticaret Odası raporlarına göre Türkiye'nin televizyon ihracatının 2022'de 600 milyon dolara ulaştığı tahmin edilmektedir. Bazı analistler satışların yakında milyarlarca ulaşacağını öngörmektedir. Televizyon veri firması Glance'e göre ise 2023'ün ilk yarısında İspanya'da en popüler üç yapım Türk dizisi olmuştur.

Almanya'nın başkenti Berlin'de düzenlenen 74. Uluslararası Berlin Film Festivali (Berlinale) kapsamında temaslarda bulunan Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Batuhan Mumcu, TRT'ye vermiş olduğu demeçte: "Dizilerimiz bugün ABD'den Rusya'ya, Uzak Doğu'dan Latin Amerika'ya kadar dünya genelinde 170'ten fazla ülkede yayımlanıyor ve yaklaşık 750 milyon kişiye ulaşıyor. Türk dizi-film sektörü ihracatta dünyada ilk beş ülke arasında yer alıyor. Türk dizileri satıldığı bölgelerde Türkiye'nin, Türk kültürünün tanıtılması anlamında büyük bir etkiye sahip."⁶ demiştir.

Hizmet İhracatçıları Birliği (HİB) Eğlence ve Kültür Hizmetleri Komitesi Başkanı Fatih Aksoy'da vermiş olduğu bir röportajda, Türk dizilerinin her yıl yaklaşık 170 ülkeye ihraç edildiğini belirterek hem turizmin büyümesine hem de diğer sektörlerin gelişimine katkı sağladığını belirtmektedir. Aksoy, Türk dizilerinin hâlihazırda

5 Globalagency (2014) [Çevrim içi] <http://www.theglobalagency.tv/> [Erişim Tarihi: 30/09/2014].

6 <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dizilerine-yogun-ilgi-170ten-fazla-ulkede-750-milyon-kisiye-ulas-ti-838355.html> (01.04.2024 tarihinde kaynağından ulaşıldı.)

Latin ülkeleri, Orta Doğu, Doğu Avrupa, Türk Cumhuriyetleri, Asya, Rusya, Afrika, İspanya, Portekiz gibi bölgelerde ve ülkelerde yoğun talep gördüğünü belirterek Kuzey Amerika'da da İspanyolca yayın yapan televizyon kanallarından ilgi gördüğünü aktarmıştır. Türk dizilerinin sıradaki hedefinin Çin pazarına girmek olduğunu, bu sayede orada da başarılar elde edileceğini de belirten Aksoy, Türk dizilerinin Türkiye'nin algısını olumlu etkilediğini, ABD'nin filmler üzerinden dünya imparatorluğuna dönüştüğünü, Amerikan film sektörünün gayet başarılı olduğunu fakat dizi sektöründe eskisi gibi çok başarılı olmadığını, ABD'nin yerini büyük ölçüde Türkiye'nin aldığına da altını çizmektedir.⁷

Dünyada televizyon sektörünün hacmi milyar dolarlar ile ifade edilen büyüklüğe ulaşırken, bu alanın en önemli yapımları içinde Türk dizileri yer almaktadır. Kısa sürede kendi başına bir sektöre dönüşecek kadar hızlı büyüyen ve uluslararası boyut kazanan Türk dizileri hem ulusal televizyon kanallarının en fazla izlenen hem de ihraç edilen yapımlarıdır. Bunun yanı sıra Türk dizilerinin en büyük başarısı, yurt dışında prime time kuşağında yayınlanıyor olmasıdır. Türk dizi ihracatı için lider pazarlar; Latin Amerika, Balkan Ülkeleri, Avrupa, Asya ve Orta Doğu'dan oluşmaktadır. Önceki yıllarda lider pazar olan Orta Doğu, son yıllarda yerini Latin Amerika'ya bırakmıştır.⁸

Türk Dizi İhracatının Ekonomiye Katkısı

Dizi ihracatının ülkeye gittikçe artan bir ihracat katkısı bulunmaktadır. Her bölüm süresi 120-150 dakika olan Türk dizileri, dünyadaki en uzun süreye sahip yapımlardır. Türkiye'de yayınlanan bir bölümün satışı, ihraç edilen ülkeler için üçe bölünerek 45'er dakika olarak gerçekleştirilmektedir. Bunun sebebi ise dizilerin yurt dışında günlük yayınlanmalarıdır. Yurt dışına her sene ihraç edilenler içerisinde iki yıl boyunca yayında kalabilen ve yüksek reyting alabilen beş altı dizi ses getirip gözde olabilmektedir. Bahsi geçen daldaki ihracatın geliştirilmesi, uluslararası rekabet gücünün de artırılması için T.C. Ticaret Bakanlığınca maddi ve manevi destek verilmektedir. Sektörün yer aldığı hizmet ihracatı da ayrıca "TURQUALITY

7 <https://www.ekonomist.com.tr/haberler/turk-dizileri-170-ulkede-izleniyor-iste-en-cok-talep-goren-iki-dizi--48649> (01.04.2024 tarihinde kaynağından ulaşıldı.)

8 <https://businessdiplomacy.net/tr/tu%CC%88rk-dizi-i%CC%87hracati-liderlig%CC%86e-oyuyor/> (01.04.2024 tarihinde kaynağından ulaşıldı)

Programı” kapsamında desteklenmektedir.⁹

Türk dizilerinin birçok ülkede seyredildiği mecra YouTube ya da benzeri sosyal medya platformlarıdır. Dizilerin uzunluğu çoğu zaman dizinin yarıda kesilmesine sebep olmaktadır. Ayrıca altyazı ya da Türkçe versiyonları da izlenmesinde diğer bir zorluk olarak görülmektedir.

Türk Dizilerinin Küresel Kültüre Etkileri

“Dizi ihracatı, döviz geliri sağlamanın yanı sıra Türkiye’nin kültürel gücü olma vasfını da taşımaktadır. Türk dizilerine, Türkiye’nin dünya üzerindeki yumuşak gücü de denilebilir. Türk dizileri aracılığıyla ülkemizin tarihî ve kültürel değerleri, güzellikleri dünyaya tanıtılmaktadır. Yapımlar; Türk kültürünün ve geleneklerinin tanıtılması, halkların yakınlaşması gibi katkılarının yanı sıra; turizm, eğitim, yemek, moda, mobilya, güzellik, giyim, mücevherat gibi ihraç edildikleri ülkelerde Türkiye imajına ve Türk ürünlerinin tanıtımına katkı sağlayarak hizmet ve mal dış satımının arttırılmasında etkili olmaktadır. Türk dizilerinin en önemli faydalarından biri “Made in Türkiye” etiketine sağladığı katkıdır.”¹⁰

Türk dizileri tüm dünyada izlenirken aynı zamanda küresel ölçekte büyük bir olumlu imaj kampanyasını da gerçekleştirmektedir. Bu sayede Türkiye ve Türk insanı hakkında hiçbir reklamla gerçekleştirilemeyecek kadar olumlu bir imaj değişikliği yaşanmaktadır. Batı’nın yüzyıldır yapmaya çalıştığı kötü algı diziler ile tersine çevrilmekte ve çevrilmeye devam edeceği tahmin edilmektedir. Aşağıda dünyada Türk dizilerinin etkilerine yönelik görüş ve araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Global Agency firmasının Satış Direktörü Ivan Sanchez, en büyük başarıyı “*Binbir Gece*” dizisinin elde ettiğini ve Latin Amerikalı yapımcıların Türk dizilerini yayınlamaya karar vermesinde bunun da etkili olduğunu bildirmektedir. 2014 yılının Mart ayında yayınlanmaya başlanan dizi, Türkiye’de alışılmışın aksine haftada bir değil tam beş gün art arda yayınlanıyor ve izleyicileri ekran başına bağlıyor. Öyle ki 2014’ün ilk dokuz ayında Şili’de en çok izlenen dokuz televizyon programının yedisi “*Binbir Gece*”ye ait bölümler. “*Binbir Gece*”nin 100. bölümü, Şili Milli Takımı’nın Brezilya ile yaptığı Dünya Kupası maçından bile daha fazla izlenerek zirveye

9 <https://businessdiplomacy.net/tr/tu%CC%88rk-dizi-i%CC%87hracati-liderlig%CC%86e-oyuyor/> (01.04.2024 tarihinde kaynağından ulaşıldı)

10 <https://businessdiplomacy.net/tr/tu%CC%88rk-dizi-i%CC%87hracati-liderlig%CC%86e-oyuyor/> (01.04.2024 tarihinde kaynağından ulaşıldı)

oturdu.¹¹ Latin Amerikalıların futbola düşkünlüğü düşünülünce durumun ne kadar önemli ve somut bir çıktı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anadolu Ajansının haberine göre Paraguayın nüfus idaresi, vatandaşlara yerel isimlerle Türkçe isimlerin nasıl kullanılabileceği konusunda, “Onur Juan Jose”, “Sherazade Verence”, Wilson Kemal”, “Salvano Mustafa” gibi eşleşmelerden de örnekler verdi. Paraguay halkı Türk dizi karakterlerinin isimlerini çocuklarına vermektedir.¹²

Pakistan’ın Türk dizileri “Yunus Emre Aşkın Yolculuğu” ve “Diriliş Ertuğrul” gibi yapımlar üretmeyi deneyeceğini açıklayan Pakistan Başbakanı Han, Anadolu Ajansının verdiği habere göre; “Türk dizileri, ülke halkına, özellikle gençlere eğitim vermek ve iyi rol modeller sağlamak amacıyla Pakistan’da yayınlanmaktadır.” Pakistan’da Han’ın talebi doğrultusunda, 2020 Ramazan ayında “Diriliş Ertuğrul”, hafta başında da “Yunus Emre Aşkın Yolculuğu” dizileri Urduca dublajla devlet televizyonu PTV’de yayınlanmaya başlandı. Han, yaptığı açıklamada, “PTV’de yayınlanan “Yunus Emre” dizisini tasavvufla ilgilenenlere güçlü bir şekilde tavsiye ediyorum.” ifadelerini kullanmış, “Diriliş Ertuğrul” dizisi hakkında, “Pakistanlı gençler İslam tarihi ve ahlakını Türk dizisi izleyerek öğrenebilir.” değerlendirmesinde bulunmuştu. Pakistan’da yoğun ilgiyle karşılanan “Diriliş Ertuğrul” dizisinin YouTube’daki “TRT Ertuğrul by PTV” kanalının abone sayısının 10 milyonu aştığı bildirilmiştir.¹³

11 Yunus Emre Oruç <https://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/turk-dizileriyle-latin-acilimi> 2014

12 Paraguay halkı Türk dizi karakterlerinin isimlerini çocuklarına veriyor, 2020. (2020,

22 Ağustos). AA. Erişim adresi: [https://www.aa.com.tr/tr/dunya/paraguay-halki-](https://www.aa.com.tr/tr/dunya/paraguay-halki-turk-dizi-karakterlerinin-isimlerini-cocuklarına-veriyor/19809949)

[turk-dizi-karakterlerinin-isimlerini-cocuklarına-veriyor/19809949](https://www.aa.com.tr/tr/dunya/paraguay-halki-turk-dizi-karakterlerinin-isimlerini-cocuklarına-veriyor/19809949)

13 Pakistan Başbakanı Han Türk Dizileri iyi rol modeller sağlamak amacıyla yayınlıyor,2020. (2020, 06 Aralık). AA. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pakistan-basbakani-han-turk-dizileri-iyi-rol-modeller-saglamak-amaçıyla-yayimlanıyor/2067109>

Görsel 1. Diriliş Ertuğrul, 4. Sezon, 2017

Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro'nun da hayranı olduğu ve temmuz ayında Beykoz'daki setini ziyaret ettiği dizi¹⁴, ülkenin resmî televizyonu TVES'te yayınlanmaya başladı. Hafta içi her gün akşam saatlerinde diziyi ekrana taşıyan TVES, sosyal medya hesabından "*Diriliş Ertuğrul*"un üçüncü bölümünün fragmanını paylaşırken ülke basınında da diziyeye ilişkin haberler yapılmaya başlandı.¹⁵

"*Gümüş*"ün Arap dünyasının tanıdığı ismi ile "*Noor*"un hayat tarzı, modern bir külkedisi masalını andırmaktadır ve Arap dünyasında büyük bir etki yapmıştır. Dizi, izleyicisinde öyle bir ilgi uyandırmıştır ki yayınlandığı Arap coğrafyasında, boşanmaların sebebi olarak gösterilmiştir. Buna bağlı olarak yayıncılarla alakalı olarak idam fetvası talepleri bile olmuştur¹⁶. 85 milyon izleyiciye ulaşan dizinin takipçilerinin büyük bir kısmı kadınlardan oluşmaktaydı. Suudi özel kanalı MBC'nin ticari ilişkiler, pazarlama ve halkla ilişkiler müdürü Mazen Hayek'e göre, "85 milyon izleyicinin 50 milyonu kadınlardan oluşmaktaydı. Beyrut'ta, ikinci yeni Arap kadın forumunda "*İhlamurlar Altında*" dizisiyle alakalı olarak açıklanan izleyici eğiliminde ise 76 milyon izleyicinin 39 milyonunun kadın olduğu ifade edilmektedir. Türk dizilerinde betimlenen modern yaşam tarzı, Arap dünyasını ve özellikle Arap kadınlarını cezbetmektedir. Dizilerde izleyicilerin ilgisini en çok çeken unsurlar, modern ve lüks hayat ve bu hayat içindeki

14 Maduro'dan 'Diriliş Ertuğrul' setine ziyaret (2018) <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/venezuela-devlet-baskani-madurodan-dirilis-ertugrul-setine-ziyaret/1200255>

15 Diriliş Ertuğrul Venezuela'da yayında (2018) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dirilis-ertugrul-venezuelada-yayinda/1292314>

16 Deniz, A. Ç. (2010). Gümüş Dizisinin Arap Kamuoyuna Etkileri Bir Sosyal Medya İncelemesi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (3)1, 50-67. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21651/232770>.

özgür, modern kadın karakterler olmuştur.”¹⁷ Hancığaz ve Hülür’ün yapmış olduğu çalışmaya bakıldığında özellikle Amerikan dizilerine göre daha fazla tercih edilme nedeni olarak Türk dizilerinde sergilenen yaşam tarzında; dinin de modernliğin de özgürlüğün de kültürün de belirli oranlarda kullanılıyor olmasıdır denilebilir.¹⁸

Endonezya’da Türk dizilerinin etkileri ile ilgili yapılan araştırma kapsamında uygulanan anketlerde, katılımcılar en çok Türk tarihi (%48,5) ile ilgilenilmeye başlanıldığı ifade edilmektedir. Bunu sırasıyla şu veriler takip etmektedir: Daha çok tarafsızlığa eğilmekle birlikte; Türk popüler kültürü (%42,7), Türk turizmi (%42,4), Türk halkı (%40,8), Türk eğitimi (%40,1), Türk yemeği (%38,8), Türk yaşam tarzı (%35,6) ve Türk dili (%35,0) seçeneği ile tercih edilmiştir. En son Türk müziği (%35,3) ve Türk siyaseti (%36,9) tarafsızım cevabı ile gelmektedir. Sonuçlar Türk tarihine büyük ilgi duyulduğunu göstermektedir. Katılımcıların büyük bir bölümü Türk dizilerini kendi kültürlerine yakın olduğu için tercih ettiklerini vurgulamışlardır. Kültürel yakınlık kapsamında elde edilen veriler değerlendirildiğinde üç adet kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir. Geçmişten gelen tarihi yakınlık, ortak din, iki ülke arasındaki aile yapısının benzer olduğuna dair olan algı ortaya çıkan kategorilerdir. Yapılan çalışma sürecinde görüşülen kişiler, Türk dizilerinin görüntü ve çekim teknikleri, oyuncuların başarılı olması ve senaryo kalitesi gibi başlıklar altında tartışmışlardır. Sonuç olarak araştırma kapsamında elde edilen veriler değerlendirildiğinde, diziler içerisinde gösterilen İslam dinine ait sembollerin dizilerin sevilmesinde önemli bir yeri olduğu sonucuna varılmıştır.¹⁹

Türk Cumhuriyetleri’nde Türk Dizilerinin Etkisi

Şüphesiz Orta Asya ve Türk Cumhuriyetleri’nde Türk dizilerine özel bir ilgi vardır. Gerek soydaşlık gerekse aynı kültür, din kardeşliği Türk dizilerinin izlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Tacikistan’da Türk dizileri halk tarafından çok sevilmesine rağmen bu ülkenin yönetimi 2012 yılında aralarında “*Kurtlar Vadisi*” adlı dizinin de olduğu beş diziyi şiddet, terörizm ve aşırı unsurlar içerdiği gerekçesiyle yasaklamıştır. Tacik Televizyonu’nda 2012 yılı itibarıyla yasaklandığı hâlde insanlar Türk dizilerini ya uydu üzerinden Türkçe orijinal hâliyle ya da Tacikçe veya Türkçe olarak CD’lerden izlemeye devam etmişlerdir. Söz konusu diziler özellikle genç kadınlar ve

17 Aljammazi, A. & Asil, H. (2017). The Influence of Turkish TV Dramas on Saudi Consumers’ Perceptions, Attitudes and Purchase Intentions Toward Turkish Products. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 7(1), 206-224

18 Erhan Hancığaz, Himmet Hülür, (2024)Türk dizileri üzerinden Türkiye’de toplumsal ve kültürel yaşama yönelik algılar (bosna hersek, ürdün ve kirgizistan örnekleri) *turcology research* 2024 79: 152-166 | doi: 10.5152/jtri.2024.23276

19 Raihan Nusyur (2020) Türk Dizilerinin Endonezya’daki Popüler Kültüre Etkisi Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı Radyo Televizyon Bilim Dalı, İstanbul

erkekler arasında Türkçe öğrenme isteğini kamçulamaktadır. Diğer yandan Tacikler, Türk dizilerinden etkilenecek çocuklarına bu dizilerde yer alan karakterlerin adlarını koymaya başlamışlardır. Ancak Tacikistan Terminoloji ve Lisan Komitesi 2019 yılında 373 vatandaşın çocuklarına koymak istedikleri adları Tacikistan kültürüne ve geleneklerine yabancı oldukları gerekçesiyle kaydedilmesine izin vermemiştir. Tacikler, Türk dizilerini ağırlıklı olarak YouTube üzerinden takip etmektedirler.²⁰

Kazakistan'da ise bağımsızlık sonrası yayınlanan ilk Türk dizisi 2001 yılında *"Deli Yürek"* olmuş, daha sonra yayımlanmaya başlanan *"Kınalı Kar"* dizisi ise köy yaşamı ve kırsaldaki insanların samimi ilişkilerini ele almış ve nüfusunun çoğu taşrada yaşayan Kazakistan halkı tarafından büyük bir ilgiye mazhar olmuştur. 2021 yılı itibarıyla Kazakların en çok sevdikleri diziler; *"Sen Çal Kapımı"*, *"Masumiyet"* ve *"Maraşlı"* şeklinde tespit edilmiştir.²¹ Türk dizileri Kazakistan'da çok beğenilmekte ve rağbet görmektedir. Örneğin son dönemlerde Kazakistan'da gösterilen *"Diriliş Ertuğrul"* dizisi bu ülkede en yüksek reyting alan yabancı yapımlar arasındadır. Kazakistan, en fazla Türk dizisinin oynatıldığı ülke olmuştur. Netflix Kazakistan'da 2018-2021 yılları arasında 53 Türk yapımı film ve diziyi Kazak seyircisiyle buluşturmuştur. Anılan bu yapımların %65'i Kazakça, %21'i Rusça, %6'sı Türkçe ve %8'i ise diğer dillerde altyazılı olarak izlenmiştir.²²

Kırgızistan'da ise tüm televizyon kanallarında Türk dizilerine rastlamak mümkündür. Kırgızların *"Çalılıkuşu"* dizisinden sonra Türk dizilerine ilgileri artmıştır. Cengiz Aytmatov'un eserinden uyarlanan *"Selvi Boylum Al Yazmalım"* Türk filmi Kırgız halkının zihninde pozitif bir etki yaratmıştır. 2023 yılı Kasım ayında düzenlenen I. Uluslararası Bişkek Film Festivali'nde Türkan Şoray'a Festival Özel Ödülü verilmiştir. Bu ülkede gösterime giren ilk Türk yapımı *"Doludizgin Yıllar"* isimli gençlik dizisidir. Bu dizinin ardından Türk yapımlarına gösterilen ilgi artmıştır. Türk dizileri sadece televizyon kanallarında değil pazar tezgâhlarında CD ve DVD şeklinde de satılmaktadır. Bu diziler Kırgızca alt yazılı ya da dublajlı olarak piyasaya sürülmektedir. Kırgızistan'da telif konusunda yeterli hassasiyet olmadığından bu yapımların birçoğu güncel çevrim içi sayfalardan kopyalanarak piyasaya sürülmektedir. 2018 yılında en çok öne çıkan Türk yapımlarının, *"Diriliş Ertuğrul"*, *"İçerde"*, *"Vatanım Sensin"* ve *"Muhteşem Yüzyıl"* gibi diziler olduğu gözlemlenmiştir. Bu dizi-

20 Türk F. ve diğerleri (2023) Yumuşak Güç Bağlamında Orta Asya'da Türk Dizileri ve TRT Kurumunun Rolü Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi Cilt: 14 Sayı:1

21 2021 jıldnın en tanınmal turik serialları, (09.03.2021), Karavan, https://kaz.caravan.kz/madeniet/2021-zhyldyng-eng-tanyamal-turik-serialdary-270646/?fbclid=IwAR3BvIm2EluvZJdG_NxsdbTa1k0eFN30dqYYxr1Jw6EsSwUj59YpjyVB-n07g, (16.05.2021)

22 Türk F. ve diğerleri (2023) Yumuşak Güç Bağlamında Orta Asya'da Türk Dizileri ve TRT Kurumunun Rolü Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi Cilt: 14 Sayı:1

lerin Orta Asya'da büyük ilgi uyandırmasının nedeni kültürel ve etnik bağların varlığıdır.²³ Kırgızistan'da en çok izlenen diziler: “*Muhteşem Yüzyıl*”, “*Binbir Gece*”, “*Aşk ve Ceza*”, “*Kurtlar Vadisi*” yer almıştır. Kırgızistan'da üniversite öğrencilerine yapılan bir anket çalışmasında “Türk dizilerini izliyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin %79 oranında Türk dizisi izlediği ortaya çıkmaktadır.²⁴ İrfan Arık ve Fatih Çelik'in “Türk Dizilerinin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde Türkçe Öğrenmeye Etkisi (Kırgızistan Örneği) (2019)”²⁵ isimli makalede Türk dizilerinin Kırgızistan'da Türkçe öğrenmeye etkisi araştırılmıştır. Bu çalışma kapsamında 1094 kişi üzerinden anket çalışması yapılmıştır. Çalışmada elde edilen verilerden hareketle Türk dizilerinin Kırgızistanlı öğrenciler arasında popüler olduğu ve Türk dizilerinin yumuşak bir güç oluşturduğu değerlendirilmiştir. Çalışmada ayrıca Türk dizilerinin Türkçe öğrenilmesinde ve yaygınlaşmasında büyük bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların neredeyse yarısı (%49,7) Türk dizilerini internet üzerinden takip etmektedir. Katılımcıların ailesinde en çok annelerinin (%60,7) ve kız kardeşlerinin (%39,8) Türk dizilerini izlediği ortaya çıkmıştır.

Özbekistan yönetimi 2012 yılında Türk dizilerine, içeriklerinin uygun olmadığı gerekçesiyle yayın yasağı koymuştur. Yasak öncesi; “*Asmalı Konak*”, “*Bir İstanbul Masalı*”, “*Zerda*”, “*Kımalı Kar*”, “*Hayat Bağları*”, “*Aliye*”, “*Büyük Yalan*” ve “*Kurtlar Vadisi*” Özbekistan halkı tarafından en çok izlenen diziler olarak öne çıkmışlardır. Diğer yandan Taşkent idaresi Türk dizilerini 2017 senesinde tekrar serbest bırakmıştır. Yasağın kalkmasıyla birlikte Özbekistan televizyon kanallarında “*Muhteşem Yüzyıl Kösem*”, “*Ezo*”, “*İçerde*”, “*Aşk Laftan Anlamaz*”, “*Kara Sevda*” ve “*Bir İstanbul Masalı*” isimli diziler tekrar yayınlanmaya başlanmıştır. Ancak her ne kadar Türk dizileri ekranlardan kaybolsa da Özbekistan ahalisi bu yayınları çevrim içi mecralardan takip etmektedir. Diğer yandan Türkiye ve Özbekistan 2021 senesinde “*Celeddin Harezşah*” isimli Türk ve Özbek yapımı bir film projesine imza atmıştır. Özbekistan'da Türk dizileri özellikle taksiciler ve tezgâhtarlar gibi sokaktaki insanlar arasında büyük bir üne sahiptir. Bilhassa Harizm bölgesinde yer alan Hive ve Urgenç şehirlerinin kadınları Türk dizilerine büyük bir rağbet göstermektedirler. Türk dizileri Özbekistan'da genel ahlaka aykırı olarak değerlendirildiği için Özbek televizyonlarında kısaltılarak verilmektedir. İşte bu yüzden söz konusu diziler özellikle kadınlar tarafından YouTube kanalı üzerinden sansürsüz

23 Erhan Hancığaz Türk Dizilerinin Türkiye Ve Türk Algısının Oluşumundaki Rolü: Bosna Hersek, Ürdün Ve Kırgızistan Örneklere Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2021

24 Türk, Sümeyra, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde Okuyan Kırgız Öğrencilerde Türkiye Ve Türk Algısı, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Reklamcılık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2024

25 İrfan Arık ve Fatih Çelik Türk Dizilerinin Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Türkçe Öğrenmeye Etkisi (Kırgızistan Örneği) Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 12 Sayı: 64 Haziran 2019

olarak izlenmektedir. Bu dizilere gösterilen rağbet Özbekistan'da Türkiye Türkçesinin öğrenilmesine devasa bir katkı yapmaktadır.²⁶

Türkmenistan televizyon kanallarında ise herhangi bir Türk dizisi yayımlanmamaktadır. Türkmenler genellikle Türk dizilerini çevrim içi mecralardan veya uydu vasıtasıyla Türk kanalları üzerinden izlemektedirler. Bu çevrim içi platformların başında Türkmenistan'da yaygın bir şekilde kullanılan Belet adlı uygulama gelmektedir. Belet'te en çok beğenilen Türk dizileri olarak "*Baş Belası*" ve "*Kazara Aşk*" öne çıkmaktadır.²⁷

Türkiye'ye kültürel ve tarihi bağlamda yakın olan Azerbaycan 2009 yılından bu yana Türk dizilerini Türkiye Türkçesi ile izlemeye başlamıştır. Türk dizileri özellikle bu kapsamda Türkiye Türkçesine olan ilgiyi arttırmıştır. Tüm bunlarla birlikte Türk yapımı diziler iki devlet arasında var olan siyasal kültürel gelişimi derinleştirmiş bu sayede ticari girişimler için alan açmıştır. Türk dizileri izleyerek Türkçe öğrenmek veya Türkçesini geliştirmek için izleyip izlemediklerine ilişkin yapılan bir araştırmada, katılımcıların %74'ü Türk dizileri izleyerek Türkçe öğrenmek veya Türkçesini geliştirmek için izlediğini belirtmiştir. Yine aynı araştırmaya göre Türk dizileri sayesinde modayı, dünya trendlerini takip etmek için izleyip izlemediklerine ilişkin soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde, katılımcıların %52'si Türk dizileri sayesinde modayı, dünya trendlerini takip etmek için izlediklerini söylemişlerdir. Azerbaycan izleyicisi diğer Türk devletlerine göre daha çok televizyon yoluyla Türk dizilerini izlemektedir. Türk dizilerinin yoğun olarak farklı platformlar kullanılarak ve 26 farklı Türk dizisinin Azerbaycanlı izleyiciler tarafından takip edildiği belirtilmiştir. Bu durum, Azerbaycanlı izleyicilerin Türk dizilerine hâkim olduğu ve yeni veya eski dizilerin hafızalarında yer edinebildiği ifade edilebilir.²⁸

İnsanlar, Türk dizisi izlemek için Türkçe kurslarına gitmeye başlamışlardır. Türk dizileri Türkçenin öğrenilmesi için bir başlangıç noktası olmuştur. Türk dizilerinin izleyicinin tercihleri ve davranışları üzerindeki etkisinin en ilginç bir yönlerinden biri, Türk dilinin yabancılar arasında artan popülaritesi olduğu söylenebilir. %50'sinden fazlasının, Türk dizilerini izledikten sonra Türkçeyi öğrenmeye başladıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca diziler Türk tarihini ve kültürünü tanımak ve tanıtmak için dil öğrenme güçlü bir motivasyon kaynağı hâline gelmektedir.

26 Türk F. ve diğerleri (2023) Yumuşak Güç Bağlamında Orta Asya'da Türk Dizileri ve TRT Kurumunun Rolü Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi Cilt: 14 Sayı:1

27 Türk F. ve diğerleri (2023) Yumuşak Güç Bağlamında Orta Asya'da Türk Dizileri ve TRT Kurumunun Rolü Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi Cilt: 14 Sayı:1

28 Lala Najafova, Türk Dizilerinin Azerbaycan Halkı Üzerindeki Etkileri Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medya Ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi İstanbul-2020

Son yıllarda Türk dizileri, bütçe ve kalite açısından büyük bir değişim yaşamıştır. Hayatın her alanında olduğu gibi sinema ve dizi sektöründe de teknoloji direkt olarak etkili olmuştur. Türk sinema ve dizi sektöründe seslendirme konusunda kaliteli çalışmalar yapılmaktadır. Anket sonuçlarında görüldüğü üzere dizilerin tercih edilmesinde görüntü ve ses kalitesinin de önemi vardır.²⁹

Dünya Basınında Türk Dizileri

Kübra Özarslan yazmış olduğu bir makalesinde dünya basınında Türk dizileri haberlerini incelemiştir.³⁰ Biz de medya taraması ile kaynakları da dikkate alarak Özarslan'ın yapmış olduğu çalışmayı değerlendirdik. Campos Pérez (2017) tarafından yapılan çalışmada, Türk televizyon dizileri ile ilgili aldığı bilgileri içerik analizi tekniği ile Şili'deki 4 büyük gazeteyi örneklem olarak seçerek incelenmiştir. "Binbir Gece" isimli Türk dizisinin incelendiği araştırma sonucunda, Şili ile Türkiye arasında ilişkilerin arttığı ve bunun turist sayılarına olan etkisinin sayısal veriler ile değiştiği ifade edilmiştir. Ayrıca Türk dizilerinin Şili medyasında yer edindiği ve bunun sürdürülebilir bir kalıcılığa doğru ilerlediği vurgulanmıştır.

New York Times'ta Türk dizilerini değerlendiren Michael Kimmelman, Türkiye'nin diziler aracılığıyla Fas'tan Irak'a kadar Arapların hayatlarının her sahasında, Amerika'nın hayal bile edemeyeceği bir şekilde etki oluşturduğundan bahsetmektedir.³¹ Aynı şekilde The Guardian'da Fatima Bhutto, "Türk Televizyonu Dünyayı Nasıl Ele Geçiriyor" başlıklı yazısında, Türk dizilerinin dünyadaki etkisini anlatmaktadır. İhracat ve küresel çapta izleyici kitlesi açısından, Türkiye'nin ABD'den sonra geldiğini ifade ederek; Latin Amerika, Kore, Çin ve Rusya'da kalabalık bir izleyici oranına sahip olduğuna değinmiştir. "Muhteşem Yüzyıl" dizisinin popülerliğinden de bahseden Bhutto, 500 milyon kişi tarafından izlenen dizinin, Türkiye'de Arap turist patlamasına neden olduğunu belirtmektedir.³² Türk dizilerinin büyük bir ihracat ürünü olması dizilerle beraber kültürün de o ülkeye ulaştırılması anlamına gelmektedir.

29 Gyunel Mamedova Türkiye'de Kamu Diplomasinin Uygulanmasına Yönelik Mekanizmalar Türk Dizilerinin Rusya'daki İzleyici Örneği Marmara Üniversitesi Radyo Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı Radyo Televizyon Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi İstanbul 2020

30 Kübra Özarslan (2023), Küresel Başarının Sırrı: Uluslararası Basında Türk Dizileri, uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi ISSN: 2459-1149

31 Kimmelman, M. (2022, 16 Haziran). Turks put twist in racy soaps. The New York Times. Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/2010/06/18/arts/18abroad.html>.

32 Bhutto, F. (2019, 13 Eylül). How Turkish TV is Taking Over the World. The Guardian. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2019/sep/13/turkish-tv-magnificent-century-dizi-taking-over-world>.

Görsel 2. Gümüş, 2005

Arab Media & Society adlı dergide yer alan Buccianti (2010)'nın makalesine göre 30 Ağustos 2008'de, 85 milyon Arap izleyici, Suriye'de dublajlanmış olan Türk dizisi "Gümüş"ün finali için TV ekranlarının karşısına geçmiştir. Haberde bu dizinin Türkiye'de fazla ilgi görmeyen Kanal D yapımı bir dizi olduğuna ancak "Gümüş"ün medyada bir devrim yarattığına değinilmiştir. Yazar, haberde neden bu dizinin böylesine bir devrim yarattığına ilişkin nedenleri araştıracağını belirtmiştir. Haberde, bir medya biçimi olarak dizilerin belirli bir anlatı formuyla ayırt edilebildiğini, bu özelliklerin entrikalar, dinamik ve karmaşık etkileşimlere sahip karakterler olduğunu, romantik ve cinsel ilişkilerin aynı zamanda aile bağlarının, ele alınan konular arasında merkezi bir yer tuttuğunu, ayrıca genellikle duygusal ve ahlaki çatışmaları vurgulandığı, "Noor" adıyla yayınlanan "Gümüş" dizisinin de bu modeli mükemmel bir şekilde uyguladığı aktarılmıştır. Ancak dizi biçimine Türk dizilerinin farklı bir "dokunuş" "Türk dokunuşu" getirdiği ve uzun yıllardır Arap seyircisinin izlediği Meksika dizilerini tahtından indirdiği çünkü Amerikan dizilerinin klasik özelliklerine kültürel bir etki eklediği yazılmıştır. Türk dizilerinin birçok Arap ülkesinden Türkiye'ye turist çekmesinde etkili olduğu, kraliyet ailelerinin dizilerden çok etkilendiği ve seyircilerin Türkçe öğrenmeye başladığına değinilmiştir. Ayrıca, Türk dizilerinin birer Türk hegemonyasına dönüştüğü ve Türkiye'nin yumuşak gücünü artırdığı, Kıvanç Tatlıtuğ'un Arap dünyasında bir stara dönüştüğü, dizinin başkarakteri olan Gümüş'ün hikâyesinin evriminde güçlü bir kadına dönüşmesi nedeniyle gerçek sorunlarından, stresli aile hayatından kaçmak isteyen ortalama Arap kadınlarını etkilediği, evlilik öncesi ilişki gibi konularda Türk dizilerinin seküler değerler barındırdığı ve bu nedenle de bazı ülkelerde yasaklandığı, Türk dizilerinin Arap dünyasında kültürel bir dönüşüme neden olduğu yazılmıştır.

Haber, "Türk dizilerinin büyük bir ilgiyle izlenmesinin nedeni nedir?" sorusuyla okunduğunda, yöntemde belirlenen temalardan;

- 1) Dizinin yapım kalitesinin beğenilmesi,
- 2) Dizinin konusunun beğenilmesi,
- 3) Aktrist-Aktörlerin beğenilmesi

4) Dizinin içerdiği ve kültürün beğenilmesi olmak üzere dört başlıkta açıklanmıştır.³³

Vogue India dergisinden Mubarak³⁴ (2020)'in haberine göre Türk dizilerini sınırlarını aştığı ve tüm dünyada bir fenomene dönüştüğü, bunun nedenin de yüksek yapım kalitesi ve evrensel temalar olduğu aktarılmıştır. Yüksek tempolu suç gerilimlerinden ergenlik dramalarına kadar çok farklı konuların işlendiği yazılmıştır. Haberde Netflix'te yer alan Türk dizilerinin kısaca konuları anlatılmış ve sıralanan dizilerin mutlaka izlenilmesi gerektiğine değinilmiştir. İncelenen haberde araştırılan temalardan birincisinin yani yapım kalitesinin vurgulandığı açıkça görülmektedir.

Middle East Eye gazetesinden Mandhai ve Aladam (2023)³⁵ ün haberine göre 2015'ten beri Türk televizyon yapımcılarının tek bir şeye odaklandığı, onun da "Diriliş Ertuğrul" gibi müthiş bir etki yapabilecek diziler yaratmak olduğu aktarılmıştır. Haberde, "Diriliş Ertuğrul" dizisinin Arap dünyasında ve Pakistan'da hatta Müslüman İngilizler arasında bir sansasyon yarattığı, İngiltere'de Ertuğrul temalı restoranların açıldığı ve geleneksel Türk Alp şapkasının moda olduğu yazılmıştır. Haberde, TRT'nin yeni dizisi "Rumi" tanıtılmış, öyküsüne karakterlerine değinilmiş ve "Diriliş Ertuğrul" kadar başarılı olup olamayacağı konu edinilmiştir. Özellikle, Türkiye dışında çok az kişinin Arap dünyasındaki "Diriliş Ertuğrul" dizisinin başarısını tahmin edebileceği yazılmıştır. Yazarlar, eğer Türk televizyon yapımcılarının öğrendiği bir şey varsa o da Müslüman seyircinin tarihsel biyografilere olan açıklığıdır ifadelerini kullanmıştır. Bu ifadelerden, Türk dizilerinin beğenilmesinin nedeni olarak dizilerin konusunun ve içerdiği kültürün öne çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Times of India gazetesinde "Turkish Drama The Tailor", (2023) yer alan habere göre Hindistan'da "The Tailor" adıyla yayınlanan dizi seyircilerin

33 Buccianti, A. (2010, Mart 30). Turkish soap operas in the Arab world: social liberation or cultural alienation?. Arab Media & Society. <https://www.arabmediasociety.com/turkish-soap-operas-in-the-arab-world-social-liberation-or-cultural-alienation/>

34 Mubarak, S. (2020, Eylül 8). 12 Turkish dramas on Netflix that need to be on your watchlist this month. *Vogue India*. <https://www.vogue.in/culture-and-living/content/12-gripping-turkish-dramas-on-netflix-that-need-to-be-on-your-watchlist-this-month>

35 Mandhai, S., & Aladam, M. (2023, Temmuz 18). Rumi: why show about the sufi mystic could be Turkish television's next Ertugrul. Middle East Eye. <https://www.middleeasteye.net/discover/turkey-rumi-tv-series-ertugrul-success>

kimini övgü kiminden olumsuz geri dönüşler almıştır. Haberde, seyircilerin dizide Türklerin geleneksel ve modern kimliğinin bir karışımını gördüğü aktarılmıştır. Haberde, Türk dizilerinin ilgiyle takip edilmesinin nedeni olarak dizilerin konularının ve aktardığı kültürün ön plana çıkarıldığı görülmektedir.³⁶

Television Business International gazetesinden Layton (2023)'un haberin başlığı araştırma sorusu ile aynıdır: "Türk dizileri sürekli yeni rekorlara nasıl varıyor?" Haberde Türk dizilerinin uluslararası bir karşılığı olduğu, Türkiye'nin en hızlı büyüyen ihracat kalemi olduğu, Türk dizilerinin Netflix'te yer aldığı, Avustralya, Brezilya, Hindistan, Meksika, Suudi Arabistan, İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde oldukça popüler olduğu, bu bölgelerdeki başarının da kültürel yakınlıktan kaynaklandığı yazılmıştır. Haber içerik olarak çözümlendiğinde, Türk dizilerinin aktardığı kültürden dolayı ilgiyle beğenildiğine yer verildiği görülmektedir.³⁷ Lifestyle Asia gazetesinden Mukherjee (2023)'nin haberine göre Türk dizileri baş döndürücü aktörleri ve senaryosuyla milyonlarca seyirciyi ekrana bağlamaktadır. Haberin devamında mutlaka izlenilmesi gereken Türk dizilerinin bir listesi verilmiş ve bu dizilerin konusu kısaca anlatılmıştır. Haber incelendiğinde, konu ve karakter yani ikinci ve üçüncü kategorinin vurgulandığı görülmektedir.³⁸

Bnn Breaking adlı gazetede Laxmi (2023)'nin haberine göre aşk hikâyelerinden suç konularına kadar birçok konuyu işleyen Türk dizileri tüm dünyada geniş bir izleyici kitlesi tarafından hayranlıkla izlenmektedir. Türk dizilerinin dünya eğlence sahnesine iz bıraktığı aktarılmıştır. Türk dizilerinin konuları ele alış biçiminin oldukça etkili olduğunun altının çizildiği haberde sosyal ve tartışmalı konuların ilgi çektiğinin altı çizilmiştir. Bu hikâye anlatıcılığı tarzının diğer ülkelerin tarzını da etkilediğinin aktarıldığı haberde Türk aktörlerin de başarısından bahsedilmiştir. Haberde, genel olarak ikinci ve üçüncü temanın öne çıktığı sonucuna varmak mümkündür.³⁹

The Telegraph Online gazetesinde⁴⁰ yer alan habere göre Türk dizileri Hindistan'ın

36 The Times of India (2023, Mayıs 5). Turkish drama The Tailor leaves viewers with mixed reactions some have loved it, while others have hated it. <https://timesofindia.indiatimes.com/web-series/news/english/turkish-drama-the-tailor-leaves-viewers-with-mixed-reactions-some-have-loved-it-while-others-have-hated-it/articleshow/100010842.cms?from=mdr>

37 Layton, M. (2023, Ocak 24). TBI scripted: how Turkish drama is climbing to new heights. TelevisionBusiness International. <https://tbivision.com/2023/01/24/tbi-scripted-how-turkish-drama-is-climbing-to-new-heights/#close-modal>

38 Mukherjee, K. (2023, Nisan 27). Tired of K-dramas? Check out these 10 romantic Turkish dramas instead. Lifestyle Asia. <https://www.lifestyleasia.com/kl/entertainment/movies/romantic-turkish-series-binge-watch-these-swoon-worthy-titles/>

39 Laxmi, B. (2023, Ekim 9). Turkish television series: a roller coaster of drama, romance, and intrigue. BNNNetwork. <https://bnn.network/arts/turkish-television-series-a-roller-coaster-of-drama-romance-and-intrigue/>

40 The Telegraph Online (2022, Temmuz 2). Turkish TV shows are making us dizzy: here's why and what to watch for starters. *The Telegraph India*. <https://www.telegraphindia.com/entertainment/turkish-tv-shows-are-making-us-dizzy-heres-why-and-what-to-watch-for-starters/cid/1872840>

başını döndürmektedir. Türk dizilerinin Hindistan dâhil dünyanın her yerinde popülerlik kazandığının altının çizildiği, küresel izlenme ve uluslararası satışlar sayesinde Türkiye'nin dizi ihracatında ABD'den sonra ikinci konuma geldiği, tarihi destanlar ya da aşk gibi çok çeşitli konuların işlendiği, yeni başlayanların uykusuz geceler ve baş döndürücü günler geçireceğini ve haber sitesinin bundan dolayı sorumluluk almaya-çağı alaycı bir üslupla dile getirilmiştir. Türk dizilerinin her bir bölümünün yaklaşık iki saat sürdüğü ancak yeni başlayanların bundan endişelenmemesi gerektiği çünkü bu dizilerin seyirciyi muhteşem hikâyeler ve harika oyunculukla bağladığının altı çizilmiştir. Türk dizi izleyicilerinin genelde dizileri alt yazılı izlediği ve yaklaşık bir ayda Türkiye'yi ziyaret edecek kadar Türkçe bilir konumuna geldiği, orijinal dilde izlemenin son derece keyifli olduğu, ailenin Türk dizilerinin temelinde yer aldığı, Hint dizilerinin de böyle olduğu ancak Türk dizilerinin Hint dizilerine göre modern olduğunun altı çizilmiştir. Haberde Türk dizilerinin başarısını anlatan temalara bakıldığında, Türk dizilerinin beğenilmesinin altında yatan neden olarak aktörlerin ve konuların beğenildiğinin altı çizilmiştir. Bu bağlamda, ikinci ve üçüncü temalar öne çıkmaktadır.

Sunstar adlı gazeteden Pardillo (2022)'nin haberine göre Türk dizilerinin başka bir dünyanın başka bir kültürün bakış açısını sunduğu, benzersiz hikâyeleri ve yetenekli oyuncularıyla Filipinler gibi dünyanın farklı bölgelerine yayıldığı, bölümlerin süresinin oldukça uzun olduğu, Türk kültürünün aktarılmasıyla dünyada iyice popülerlik kazandığı, Türk dizilerinin en büyük cazibelerinden birinin belki de en çekici faktörünün, izleyiciyi eğlendirmesi ve duygularına dokunma yeteneği olduğu, dünya genelinde yavaşça yayılarak Amerikan pop kültürüne meydan okuduğu ve beklenenden daha toplumsal olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda bakıldığında, Türk dizilerinin beğeniyle takip edilmesinin altında yatan neden olarak, Türk kültürünün beğenilmesi, seyirciyi eğlendirmesi, oyuncuların beğenilmesi ve dizilerin konularının beğenilmesi temalarının öne çıktığı görülmektedir.⁴¹

BNN Network gazetesinden Pillai (2023)'nin haberine göre *"Muhteşem Yüzyıl"* dizisi Uganda'da kültürel bir kayma yaratmıştır. Haberde, Uganda'nın anılan dizisiyle birlikte eğlence tercihlerinde bir dönüşüm yaşadığı ve Ugandalı izleyicileri oldukça etkilediği, dizinin haftada beş kez yayınlandığı ve önemli bir izleyici kitlesi çektiği, Ugandalılar için Batı filmlerine karşı bir alternatif sunduğu, daha önce Batı sinemasından etkilenen Ugandalı gençlerin eğlence tercihlerinde önemli bir değişim yarattığı, Türk dizilerinin yerel kültürü ve değerleri vurguladığı, Ugandalıların Türk dizileri izledikten sonra Türk ürünlerine olan taleplerinin arttığını, bununla birlikte Türk ürünlerinin yüksek sınıf segmentine girdiği ve daha çok yüksek gelir

41 Pardillo, M. (2022, Ağustos 12). Diving into dizi: The growing appeal of Turkish drama. Sunstar. <https://www.sunstar.com.ph/article/1937700/cebu/lifestyle/diving-into-dizi-the-growing-appeal-of-turkish-drama>

gruplarına hitap ettiği; Türk dizilerinin Ugandalı film yapımcılarına ilham kaynağı olduğu, Türk dizilerinde kullanılan anlatım tekniklerini ve kamera açılarını kendi filmlerine uygulamaya çalıştıklarını, Türk dizilerinin Uganda film endüstrisi için bir öğretmene dönüştüğü aktarılmıştır. Sonuç olarak haberde, Türk dizilerinin başarısının temelinde yatan neden, dizilerin konusu, prodüksiyon kalitesi ve aktardığı kültür olarak öne çıkmaktadır.⁴²

Türk Tarih Dizileri Sömürgeye Karşı Yeni Bir Bakış Açısı Getirdi

Dizilerin algıdaki gücü alımlayıcısının ona verdiği değerle doğru orantılıdır. Sonuç olarak gerçeğin farklı anlaşılması veya algılanması, gerçeğin kendisinden değil, gerçeği aktaran yönetmenin niyetinden ve algılayanın özelliklerinden kaynaklanır. Diziler ve filmler, manipüle etme, yönlendirme ve etkileme özelliği ile toplum üzerinde değiştirici, dönüştürücü ve yeni fikirler yaratıcı bir sanat ve kitle iletişim aracıdır. Ryan ve Kellner'ın da ifade ettikleri gibi; "Filmler, herhangi bir durumu yansıtmaktan çok, o durumun tasarlanan belli bir biçimini oluşturmak üzere seçilmiş ve birleştirilmiş temsili öğeler yoluyla birtakım tezler ileri sürer, bunu yaparken seyirciye belli bir konumu ya da bakış açısını telkin ederler." Amerikan sinema endüstrisinin oryantalist ideolojisi, gerçek Doğu'yu değil Şarkiyatçıların görmek istedikleri bir Doğu'yu aksettirir. Dolayısıyla Hollywood'un oryantalist bakış açısı realiteden ziyade kurmaca ya da görmek istedikleri şekilde bir tasvirdir.⁴³

Libyalı devrik lider Muammer Kaddafi tarafından finanse edilen ve Mustafa Akkad tarafından yönetilen "*Çöl Aslanı Ömer Muhtar*" filminde, 20. yüzyılın başlarında İtalyan sömürgeciliğine karşı savaştan efsanevi Libyalı ve Senusi devrimcisi Ömer Muhtar'ın hikâyesi aktarıldı. Film 1981'de dünyanın dört bir yanındaki sinemalarda vizyona girerken Filistin'den Keşmir'e direniş hareketleri için ilham kaynağı oldu. O zamanlar New York Times'ta yapılan bir incelemede, eleştirmen Drew Middleton, Oliver Reed ve John Gielgud filmin nüanstan yoksun ve İtalyanları muhtemelen olduklarından daha sert olarak sunduğunu açıkladı. Çünkü Batı ilk defa öteki tarafından resmediliyordu ve bu, Batılılar için kolay kabul edilecek bir durum değildi. *Çöl Aslanı*, Batı modernitesinin kabul edilen medeniyetini çiğnedi ve 20. yüzyıl sömürgeciliğine karşı direniş tasvirinde sinematik bir anomali oldu. Dünyanın dört bir yanındaki Müslümanlar için Ömer Muhtar sadece Libya'nın kahramanı değildi, Pan-Arap ideallerinin bir sembolüydü, bir Müslüman kahramandı, adaletsizliğe kar-

42 Pillai, G. (2023, Ekim 11). Turkish tv series „Magnificent Century“ influences cultural shift in Uganda. BNN Network. <https://bnn.network/arts/turkish-tv-series-magnificent-century-influences-cultural-shift-in-uganda>

43 Şahinoğlu Fatih, Türk Mehmet Sezai (2018). Oryantalist Söylem Doğrultusunda Oluşturulan Türk ve Türkiye İmgesinin Amerikan Sinemasında Sunumu. Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, 3(1), 463-490., Doi: 10.26899/incis.162/doi

şı çıkan, 20 yıl boyunca cesurca ve zarif bir şekilde savaştan bir anti emperyalistti. Fakat 1980'lerle birlikte Soğuk Savaş'ın sonunda dünya sarsıldı. Hollywood kötülerini, Sovyet sertlerinden başlarına havlular sarılmış kahverengi Müslüman erkeklerle dönüştü: İyi huylu gişe rekorları kıran "Geleceğe Dönüş" (1985) filmi teröristleri Müslüman ve Arap (bu durumda tesadüfen Libyalı) olarak tasvir etti. 1980'lerin sonlarında ve 1990'larda, karikatürü derinleştiren "Rambo III" (1988), "True Lies" (1994) ve "Executive Decision" (1998) gibi gişe rekorları kıran filmlerde durum daha da kötüleşti. Bazen "Malcolm X" (1992) ve "Ali" (2001) gibi Müslüman karakterler içeren birkaç filmde yayınlandı fakat bunlar lider ya da sporcunun biyografileriydi. Filmin içeriği ünlü kişiyi seyirciye aktarmayla ilgiliydi.

10 Aralık 2014'te Türkiye'de ilk kez TRT 1'de tarihi dönem dizisi yayınlandı. Mehmet Bozdağ'ın senarist ve yapımcılığını yaptığı "Diriliş Ertuğrul" Orta Asya bozkırlarında göçebe olarak yaşayan Kayı olarak bilinen Türk aşiretine kalıcı bir yuva bulma görevine giren 13. yüzyıl Anadolu'da genç bir savaşçının hikâyesini anlatmıştır. "Diriliş Ertuğrul" beş sezonun ardından Mayıs 2019'da sona erdi. Her sezon başına otuz iki saatlik bölümlerden oluşuyordu. Genel olarak yaklaşık bu 150 film, uluslararası olarak yayınlandığı Netflix'te de sezon 40 dakikalık yaklaşık 80 bölümü barındıracak şekilde düzenlendi.

"Çöl Aslanı Ömer Muhtar" gibi, Türkiye'de dizi "Diriliş Ertuğrul" yeni bir çığır açtı ve güçlü bir takipçi kitlesi topladı. Müslümanların kendilerini yabancılar tarafından yazılmış figürler olarak değil kendi değer ve bakış açılarından kahramanlar, kötü adamlar, işbirlikçileri ortaya koyan kendi kendine yeten bir düşünce ve uygulama evreni oluşturdu. "Diriliş Ertuğrul"da adaletsizliğe veya zulme karşı durmak yüce idealler için değil inanç yükümlülüğü olarak gösterildi. Ancak "Çöl Aslanı Ömer Muhtar"ın aksine, direnişin ötesinde bir hikâyesi vardı bu dizinin. Düşmanın üstesinden gelmek ve kazanmakla ilgilidir bu yeni durum. Çünkü Ömer Muhtar yakalanmış ve idam edilmiştir. Ertuğrul Bey ise kaybetmemiş ve 700 yıllık büyük bir imparatorluğun kurulmasının altyapısını oluşturmuştur.

"Diriliş Ertuğrul" Güney Asya, Orta Doğu'daki Müslümanlar arasında olduğu kadar Güney Amerika ve Güney Afrika'nın bazı bölgelerinde büyük yankı uyandırdı. Türk dizileri, birçok dilde mevcut olan çevirilerle, uzun zamandır sınırlarının çok ötesinde izleyicileri cezbetmektedir. TRT'nin dijital direktörü Riyaad Minty'ye göre "Diriliş Ertuğrul" 72 ülkede yayın için lisanslandı ve İngilizce, Rusça, İspanyolca ve Arapçaya çevrildi. Bu sadece bir erişim sorunu değil, uluslararası fandomun (hayranlık) derinliği nefes kesiciydi.⁴⁴

44 <https://www.timeturk.com/ceviri/ertugrul-muslumanlarin-hayal-gucunu-nasil-canlandirdi/haber-1664804>

Ağustos 2019’da Hindistan hükûmeti, Yeni Delhi ve İslamabad arasında onlarca yıldır süren çatışmaya maruz kalan Keşmir’in yarı özerk statüsünü kaldırdı. 370. maddenin yürürlükten kaldırılmasına kadar giden günlerde ve takip eden aylarda Hindistan, bölgeye bir iletişim kesintisi uyguladı. Özgürlük yanlısı hareketin liderleri tutuklandı, genç çocuklar toplandı ve tutuldu. Telefonlar ve internet, okullar kapatıldı ve sokağa çıkma yasağı uygulandı. Keşmirlilerin dünya ile irtibatı tamamen kesildi. “Diriliş Ertuğrul” flash belleklerle tüm mahallelerdeki insanlara ulaştı. Keşmirli Müslümanlar için Ertuğrul’un hikâyesi onların kavgasıydı. Keşmir’in güneyinde, Müslümanların Bollywood’da dâhil olmak üzere medyanın çoğu tarafından düzenli olarak kötülendiği dönemde dizi düzenli olarak saldırı altındaki bir topluluğa güven ve saygı aşıladı.⁴⁵

İvaz Han, “Hindistan’da Türk dizilerini izlemek için en iyi TV kanalı hangisi?” başlıklı yazısında Türk dizilerinin beğenilmesinin nedenlerine de yer vermiştir. Han’a göre genel olarak Türk dizileri; içerik konusu ve senaryosu, müzik ve yapım kalitesi, güçlü ve deneyimli oyuncu kadrosu, gerçekçi hikâyelerle mükemmel bir şekilde televizyon ekranlarında izleyiciye sunulmaktadır. Türk dizileri yeni temalarla seyircisine yeni heyecanlar yaşatırken çoğunlukla kültüre, genel ahlaka aykırı olmayan düzgün hikâyeler ile seyircisinin beğenisini kazanmaktadır. Türk dizilerini izlemesi keyifli ve çoğu zaman da Amerikan dizilerinden daha iyi olabilir.⁴⁶

Sonuç

Yaratıcı kültür endüstri ürünü olarak Türkiye ve dünyada öne çıkan ve ülkemizin ihracatında önemli katma değer yaratan Türk dizi sektörü her geçen gün stratejik kıymetini dinamik yapısı ve farklı sektörlere vermiş olduğu destekle arttırmakta ve birçok araştırmancının konusu olmayı hak etmektedir. İşte bu nedenle TRT Akademi Dergisinin bu sayısının teması Türk dizileri olarak belirlenmiştir.

Bu sayıda yer alan “Türk Dizilerinin Kültürel Bağlamda Dünyadaki Etkileri” başlıklı değerlendirme yazımız; Türk dizilerinin tüm dünyadaki başarısının nedenleri, yapılan araştırmalar, tezler, makaleler, dünya basınındaki haber olma durumları, haber içerikleri ve bizzat kendi gözlemlerim yoluyla elde ettiğim bilgilere dayalıdır. Çalışma sonucunda başarının en önemli şifresinin ülkemizin küreselleşmeyi iyi algılaması, gelişmelere hızlı uyum sağlaması, bütün sektörlerimizi bu yeni durumun fırsatlarını kullanmaya yönlendirmesi olduğunu söyleyebiliriz. Birçok sektör-

45 Azad Essa, 20. 11. 2020. <https://www.middleeasteye.net/discover/ertugrul-netflix-ottoman-turkey-islam>

46 İvaz Han <https://www.quora.com/What-is-the-best-TV-channel-to-watch-Turkish-shows-in-India> (14.08.2024 tarihinde kaynağından)

de olduğu gibi dizi ve sinema sektörünün gelişmesi ve başarısı da devletin vermiş olduğu; izinler, teşvikler, destekler, altyapı, eğitimler, pazarlamalar ve bunlar için stratejiler oluşturmakla mümkün olmuştur.

Yapılan araştırmalarda Türk dizileriyle ilgili dünya izleyicisinin dört temel kanaati oluşmuştur. Türk dizilerinin yapım kalitesi, konu ve içerikleri, oyuncular beğenilmektedir. Kültürel yakınlık da çoğu İslam ülkesi için değerlidir. Hollywood, Bollywood ya da Batı'nın sunduğu paradigmadan farklı bir sunuş birçok ülke seyircisi için yenilik olarak algılanmış ve dizilerimize ayrı sembolik değerler verilmiştir. Fakat şu bilinmelidir ki başarı süreklilik olduğunda daha kıymetlidir. Eğer Türk dizileri küresel ölçekte başarısını devam ettirmek istiyorsa atılması gerekli adımlar vardır.

Türk dizileri dünyada en fazla satın alınan diziler sıralamasında üçüncü sırada yer almaktadır. Yaklaşık 750 milyondan fazla insanın Türk dizisi izlediği de tahmin edilmektedir. Birçok sanayi kolundan daha büyük bir endüstriye sahip olan Türk dizi sektörü, teknoloji ve inovasyonun da etkisiyle büyük bir değişimden geçmiş ve ekonomide önemli bir yer edinmiştir. Bu olağanüstü başarıya rağmen Türk dizi sektörünün hâlen kurumsallaşma konusunda istenilen yerde olduğu söylenebilir. Oyuncular, teknik ekipler için de durum çok farklı değildir. Sendikalaşma, telif hakları konusu hâlen tartışmaların gündeminde yer almaktadır. Ayrıca ihraç edilmeden dizilerin internet yoluyla kopyalarının yurt dışında izinsiz kullanımları ve hatta yabancı devlet kanallarında dahi ücretsiz kullanımı yapımcı ve oyuncular açısından büyük kayıplara neden olmaktadır.

Dizilerin reklam gelirleri ve maliyetlerin yüksekliği sebebiyle iki saate yakın uzunlukta olması Türk izleyicisi için çok sıkıntı yaratmasa da yabancı izleyiciler için büyük problem oluşturmaktadır. Çoğu zaman internet ya da dijital mecralar üzerinden izlenen dizilerin dublajlarının olmaması veya alt yazılı olması izleyicinin sıkılmasına neden olmakta ve çoğu zaman izlenmeden dizinin bırakılmasıyla sonuçlanmaktadır. Uzun diziler aynı zamanda oyuncular için de tükenmişliğe kadar giden sorunları ortaya çıkarmaktadır.

Türk dizilerinde tarih, komedi, dram türleri birbirini tekrar etmeye başlamıştır. İlk zamanlar yeni olana ilgi gösteren yabancı seyirci belli bir süreden sonra izlemekten vazgeçmektedir. Kültür Bakanlığımız sinemaya vermiş olduğu teşvik ve destekleri dizi sektörü içinde uygulamalıdır. 5224 Sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun kapsamında, proje geliştirme, ilk uzun metrajlı kurgu film yapım, uzun metrajlı sinema film yapım, ortak yapım, belgesel film yapım, çekim sonrası ile dağıtım ve tanıtım gibi

alanlarda devlet desteği sağlanmaktadır. Türk dizilerinin ihracatta büyük başarı yakalamış olduğu göz önünde bulundurulduğunda, elde edilen başarının sürdürülebilir kılınması adına sektör temsilcileriyle görüşmeler yapılarak sektöre aktarılan desteklerin artırılması ve çeşitlendirilmesi, yaratıcı ve özgün içerik merkezli Türkiye'ye özgü hikâyelerin üretilmesinin sağlanması ve pazarda üst düzey yapımlar ile yer alınmasına katkı sağlanması gerekmektedir. Bu süreçte nitelikli işgücü oluşturulması adına sektörel bazda eğitim sisteminin güçlendirilmesi, uluslararası alanda başarı elde eden ve ülke tanıtımına katkı sağlayan projelere özel destek ve teşviklerin sağlanması önemli bir motivasyon unsuru olacaktır.⁴⁷

Türk dizileri birçok dijital platformda yer almaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde bu platformlar yoluyla diziler izleyicisiyle buluşmaktadır. Dizi sektörümüz artık bu yeni alana uygun diziler çekmelidir ve yapımlar desteklenmelidir. Yabancı dijital içerik üretim platformlarında zaman zaman zorluklar yaşanmaktadır. Bu nedenle 2023'te TRT dijital içerik platformu "Tabii" kurulmuştur. Türkiye küresel ölçekte bu yeni duruma da ayak uydurmayı başarmaktadır.

Türkiye'nin Türk Devletleri Teşkilatı üyeleriyle ortak dizi yapımlarını artırması özellikle Orta Asya'da Türk dizilerinin izlenmesini önemli oranda olumlu yönde etkileyecektir. Balkanlar, Orta Doğu ve Afrika ülkeleriyle de mutlaka ortak çalışmalar yapılmalı, çatı kuruluşlar oluşturulmalı ve desteklenmelidir.

Dizi sektörü, Türkiye'nin görünmeyen en büyük gizli gücü hâline gelmiştir. Dizilerimiz kültürel aktarım, tanıtım, turizm, eğlence ve müzik sektörü, mobilya, yiyecek sektörü, hizmet sektörü, uluslararası öğrenci alımı, moda gibi birçok konuda doğrudan ya da dolaylı etkisiyle stratejik öneme sahiptir. Dünyada yumuşak güç unsuru olarak kullanılan bu yaratıcı kültür endüstrisi sektörünün başarısının devam ettirilmesi ülkemizin millî politikası olmalıdır.

47 <https://turkishlawblog.com/insights/detail/turkiyede-medya-sektorunde-yerli-ve-yabanci-yatirimci-ve-girisimciler-ile-devlet-destekleri-ve-tesvikleri>